

8. Віланова М. Правова основа та структура статутів територіальних громад // Там само. — С. 174.
9. Мільх Ф. Структура міського самоврядування в статутах територіальних громад // Там само. — С. 69.
10. Б'ялкопе Г. Матеріальні та фізичні основи міського самоврядування // Там само. — С. 53.

УДК 342.925

К. М. Кобилянський

ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСУДНОСТІ СПРАВ, У ЯКИХ ОДНІЄЮ ЗІ СТОРІН Є СУД АБО СУДДЯ ЦЬОГО СУДУ

Для правильного вирішення питання щодо визначення підсудності справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя цього суду, спочатку необхідно визначити значення самого поняття «підсудність».

На сьогоднішній день немає єдиної точки зору серед вчених щодо визначення цього поняття.

Так, зокрема, Р. О. Куйбіда розглядає підсудність, як коло адміністративних справ, на вирішення яких має повноваження відповідний адміністративний суд [1, 263].

Аналогічне визначення підсудності дає і колектив авторів у Науково-практичному коментарі до Кодексу адміністративного судочинства України, які зазначають, що підсудністю є коло адміністративних справ, вирішення яких віднесене до компетенції певного адміністративного суду [2, 77].

О. О. Терлецький підсудністю називає розмежування компетенції стосовно розгляду справ між судами однієї ланки (структури) [3, 180].

Деяко інше визначення дають В. К. Матвійчук і І. О. Хар, вони вказують, що з теоретичної і практичної сторін підсудність можна визначити як розмежування компетенції між окремими ланками судової системи і між судами однієї ланки щодо розгляду і вирішення підвідомчих їм адміністративних справ, що буде називатися підсудністю [4, 243].

Проаналізувавши вказані визначення, вважаю їх неповними, а тому пропоную власне визначення підсудності.

Підсудність — це визначена за передбаченими Кодексом адміністративного судочинства України критеріями (територіальності, предметності та інстанційності) компетенція конкретного суду на розгляд справ, що відносяться до його юрисдикції (підвідомчі йому).

Щоб обрати з багатьох адміністративних судів той суд, який розглядатиме ту чи іншу справу, позивачеві потрібно звернутися до правил підсудності адміністративних справ. За загальним правилом не допускається об'єднання в адміністративному позові вимог, що підсудні не одному суду. У розподілі справ між адміністративними судами існують три критерії: предметний, територіальний та інстанційний [4, 243].

Порядок передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого визначено ст. 22 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України) [5].

У судовій практиці, на даний час, актуальним є питання застосування цієї статті при визначенні підсудності справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя цього суду.

Навіть у Вищому адміністративному суді України відсутня єдина точка зору щодо даної проблеми. Думки (позиції) суддів розділилися.

Одні вважають, що при визначенні підсудності справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя цього суду, ст. 22 КАС України застосуванню не підлягає. Разом з тим при вирішенні означеного питання слід застосовувати за аналогією закону ст. 108 Цивільного процесуального кодексу України, яка визначає підсудність справ, у яких однією із сторін є суд або суддя. Відповідно до зазначеної норми підсудність цивільних справ цієї категорії визначається ухвалою судді суду вищої інстанції без виклику сторін. Прикладом такого правозастосування є справи за позовом К. Г. Кондакова до апеляційного суду Запорізької області, Мелітопольського міськрайонного суду Запорізької області про визнання дій неправомірними, за скаргою А. Б. Шатунової на дії Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська.

Інша позиція полягає в тому, що при визначенні підсудності справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя цього суду, аналогія закону не застосовується. Зазначене питання повинно бути вирішено виключно за правилами КАС України.

Згідно з цією позицією, будь-яка справа, незалежно від того, хто є у ній сторонами, повинна бути розглянута з дотриманням предметної, територіальної та інстанційної підсудності. Якщо після відкриття провадження у справі виявилось, що провадження відкрито без дотримання правил предметної підсудності, або після відкриття провадження у справі та до початку судового розгляду виявилось, що провадження у справі відкрито без дотримання правил територіальної підсудності, справа, відповідно до вимог ст. 22 КАС, направляється до того суду, до компетенції якого належить її розглядати.

Наприклад, у справі за скаргою Л. І. Слюсарчук на дії посадових осіб Оболонського районного суду м. Києва порушення правил територіальної підсудності було виявлено лише Вищим адміністративним судом України. Як наслідок, ухвалою Вищого адміністративного суду України від 04.04.2007 р. справу було направлено до Оболонського районного суду м. Києва як суду, до компетенції якого згідно з правилами територіальної підсудності належить розгляд даної справи.

У випадку, якщо всі судді даного суду заявляють самовідвод у зв'язку з тим, що у даній справі оскаржуються дії голови районного суду, в якому має розглядатися справа, питання щодо передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого повинно вирішуватися Оболонським районним судом м. Києва за правилами ст. 22 КАС.

Аналогічні проблеми виникають при вирішенні підсудності справ, у яких

однією зі сторін є суд або суддя суду вищого рівня, якому інстанційно підпорядкований суд, що розглядає справу по першій інстанції.

Я схильюсь до другої позиції суддів. В адміністративному судочинстві передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого можлива лише з підстав та в порядку, передбачених ст. 22 КАС України. Це питання вирішується в судовому засіданні з повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Неприбуття в судове засідання осіб, які були належним чином повідомлені, не перешкоджає розгляду цього питання.

Саме тому, я підтримую позицію Пленуму Вищого адміністративного суду України, згідно з якою, питання про передачу адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого в разі, коли відповідачем в адміністративній справі є суд чи суддя відповідного суду, має вирішуватись в порядку, передбаченому ст. 22 КАС України, якщо всім суддям цього суду заявлено відвід або кожен суддя цього суду заявив самовідвід. Тобто, питання про передачу справи в інший спосіб (зміна підсудності) не допускається.

Частина друга ст. 6 КАС України передбачає, що ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена цим Кодексом. А тому порушення порядку передачі справи з одного суду до іншого, який встановлено ст. 22 КАС України, є неприпустимим та таким, що порушує право особи на незалежний та неупереджений суд.

Згідно з правилами ч. 3 ст. 22 КАС України ухвала про передачу адміністративної справи до іншого суду або про відмову в передачі може бути оскаржена.

Виходячи з положень ч. 6 ст. 22 КАС України спори між адміністративними судами щодо підсудності не допускаються, тому суд, якому передано справу, повинен її розглянути.

Дехто із науковців вважає, що зазначена Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України затрудняє доступність громадян до судочинства і краще було б внести зміни в КАС України. Однак внесення змін до КАС України на сьогоднішній день дуже тривалий процес. Людям не цікаво, до якої судової юрисдикції відносяться ті чи інші питання, їх цікавить якнайскоріше поновлення їхніх порушених конституційних та законних прав та інтересів. А тому питання, які ми з вами сьогодні обговорюємо, не повинні залишитися без уваги практиків. Потрібно вирішувати проблему, а не говорити про неї!

Саме тому питання щодо визначення підсудності адміністративних справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя цього суду, а також справ, у яких однією зі сторін є суд або суддя суду вищого рівня, якому інстанційно підпорядкований суд, що розглядає справу у першій інстанції, потребує детальнішого обговорення та прийняття відповідної постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України.

Література

1. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права: Павч. посіб. / За заг. ред. Р. О. Куйбіди, В. І. Шижкіца — К.: Старий світ, 2006.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Наук.-практ. комент. / За ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитоновой. — Х.: Одиссей, 2005.

3. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики: Пастільна книга судді / За заг. ред. О. М. Пасенюка. — К.: Істина, 2007.
4. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України: В 2 т. Т. 1 / За заг. ред. В. К. Матвійчика. — К.: КНТ, 2007.
5. Кодекс адміністративного судочинства України: Затверджений Законом України від 6 липня 2005 року № 2747-IV: Набув чинності з 1 вересня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 35–36, 37. — Ст. 446.
6. Постапова Плещуму Вищого адміністративного суду України «Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ» від 06.03.2008 року.

УДК 347.65/68(091)

Н. В. Фомічова

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ СПАДКОВОГО ПРАВА

Сьогодні, на етапі розбудови Української держави, значно зростає потреба у вивченні історії українського права, оскільки розвиток країни має базуватися на глибоких знаннях історичного минулого, використанні історичної спадщини.

Спадкування відноситься до тих інститутів цивільного права, що почали своє формування за давніх часів історії людства і пройшли довгий шлях еволюції. Основні поняття спадкового права з'явилися ще в римському праві, пізніше вони були відтворені цивільним правом нових народів і дотепер лежать в основі спадкового права більшості сучасних правових систем.

Вивченню спадкового права присвячено багато праць радянських та українських учених, зокрема Є. Харитонова, В. Серебровського, О. Підпригори, Б. Антимонова, К. Граве, А. Азімова, Т. Коваленко, В. Васильченко, В. Макарчука, В. Томсинова та ін.

У розвитку римського спадкового права можна простежити чотири етапи: а) спадкування за *jus civile*; б) спадкування за преторським едиктом; в) спадкування за імператорським законодавством; г) спадкування у «праві Юстиніана» (власне, вже «після римське право») [1, 427].

Спадкування (*hereditas*) — це перехід майна померлої особи до іншої особи (осіб). За допомогою цього інституту забезпечується збереження в цілісності майна померлого і перехід цього майна до правонаступника. Під майном розуміється сукупність прав і обов'язків померлого.

Отже до складу спадщини входять як права, так і обов'язки, актив і пасив, наявне майно померлого і його борги, які він не встиг виплатити за життя. За сутністю римське визначення спадщини не збігалось із визначенням майна. Тому спадщина існує і тоді, коли у її складі немає майна (речей) взагалі, а також коли борги померлої особи перевищують її права і вимоги.

Спадкування у Римі здійснювалося у двох формах: універсальної та сингулярної наступності.

Універсальний характер спадкування (принцип універсальності), пов'яза-